

En niet anders is het gegaan ten opzichte van de kerkregering.

Het is U bekend, dat Uw synoden hebben vastgesteld, dat een besluit van een kerkelijke vergadering steeds voor vast en bondig moet worden gehouden, ook indien een persoon of kerk tegen zoo'n besluit principieel bezwaren heeft. Ongetwijfeld mogen kerken en kerkleden over zoo'n besluit bezwaarschriften indienen, maar ze moeten, willen ze in het kerkverband blijven en geen schorsing riskeren, altijd en ten opzichte van ieder besluit beginnen met zich „de facto“ daaraan te conformeren. Het niet voor vast en bondig houden van een synodaal besluit, ook al geschiedt dit voorloopig en tijdelijk, moet naar het bij U vigeerend kerkrecht steeds gestraft worden met uitzetting uit het kerkverband (als het een geheele kerk betreft) of schorsing en afzetting (als het ambtsdragers betreft).

Wat verklaarden nu de predikanten Bos en De Goede?

Zij oordeelen, dat de kerkelijke vergaderingen, voor zover het welzijn der kerken dit maar immer gedooft, de grootste tolerantie zullen gebruiken" jegens de leden der Kerk, die zich in hun geweten bezwaard gevoelen over een synodaal of ander besluit en zich daaraan dus niet kunnen conformeren. Deze tolerantie moet hun worden bewezen om hen in de gelegenheid te stellen hun bezwaren in den kerkelijken weg aan de orde te stellen, met dien verstande evenwel, dat de bezwaarde leden door hun wijze van optreden en spreken de kerkelijke gemeenschap niet in gevaar brengen „zulk ter beoordeeling van de erbij betrokken kerkelijke vergadering“.

Ik heb in deze uitspraak enkele uitdrukkingen onderstreept.

Het is noodig daar weer scherp op te letten.

Men mag volgens deze uitspraak inderdaad bezwaard zijn maar — krachtens de tolerantie d.w.z. krachtens de welwillendheid, de verdraagzaamheid van de synode. De bezwaarden hebben voor hun serieuze bezwaard-zijn geen recht. Zij kunnen zich daarvoor niet beroepen op een duidelijk geformuleerde bepaling. Neen, zij zijn afhankelijk van de subjectieve gesteldheid, de momenteele welwillendheid van een synode. Met andere woorden: de bezwaarden zijn overgeleverd aan de willekeur van een synode.

Bovendien: de te verleenen tolerantie wordt nauw omgrensd. En wel door het welzijn der kerken, zoals de betrokken synode dat ziet. Acht een synode, dat door het bezwaard-zijn van kerken en leden der kerk ten aanzien van een bepaald besluit de kerkelijke gemeenschap in gevaar komt, dan mag, ja, dan moet zij ingrijpen en zoo noodig straffen.

Ieder zal inzien, dat dit de reinste willekeur betekent. Hier is de vaste grond van het recht verlaten en wordt alles aan het incidenteele, subjectieve oordeel van een synode overgelaten.

Met deze verklaring kwamen de predikanten Bos en De Goede bij de synode van Den Haag.

En natuurlijk heeft die synode de uitspraken van deze predikanten graag aanvaard. Ze gaven immers alles wat een synode Uwer kerken maar begeren kan. Ze gaven zoo mogelijk nog meer. De synode behoefde ook niet maar één druppel water in den dogmatismen of kerkrechtelijken wijn te doen. Er gebeurde niets anders dan dit één, dat een paar predikanten, die de synodale leer en praktijk vroeger scherp, soms zelfs zeer scherp, in den Naam des Heeren hadden verworpen, nu uit eigen beweging tot de synode kwamen met de onvervalschte synodale leer op de lippen. Met pak en zak liepen ds Bos c.s. over naar hen, die zij eerst publiek hadden veroordeeld.

Het eenige, dat dit gebeuren eenigszins omsluitte en zoo bij onwetenden tot verkeerde conclusies aanleiding geven kon en ook inderdaad gegeven heeft, was de wijze waarop deze volledige capitulatie voor het dogmatisch en kerkrechtelijk standpunt Uwer synoden plaats vond. Het was immers volstrekt overbodig, de overneming van de vroeger verworpen leer in den vorm van de presentatie eener nieuwe formule te doen plaats vinden. Door zoo te handelen kreeg de wijze waarop ds Bos c.s. in Uw kerken werden opgenomen sterke overeenkomst met het doen van den man, die, staande voor een gebouw, dat men tegen betaling van één gulden mag binnen treden, met grooten ernst vraagt of men hem ook zou willen binnen laten, indien hij vier kwartjes betaalde.

Maar hoe dit ook zij: ieder die nauwkeurig las en toekijk zal prof. Ridderbos Jr. van harte moeten bijvallen, wanneer deze in het laatste nummer van het Gereformeerd Weekblad verzekert, dat de synode met ds Bos c.s. tot overeenstemming kwam „zonder dat de synode haar dogmatisme en kerkrechtelijke standpunt behoeft te prijs te geven“.

Alles samengenomen kan onze conclusie geen andere zijn dan deze: wat de Haagsche Synode op 1 Maart j.l. deed, bracht geen enkele zakelijke wijziging noch in de dogmatisme en kerkrechtelijke positie Uwer kerken noch in haar houding tegenover hen, die zich van de onheilverloofde besluiten en daden der

synode van 1943 en volgende jaren vrijmaakten. En daarom droeg zij niets bij tot het herstel der ware eenheid door het wegdoen der zonden.

In 1942 en volgende jaren vaardigde de synode als leeruitspraak uit de verklaring dat de kinderen der geloovigen voor wedergeboren moesten worden gehouden.

Elk kind, dat gedoopt werd, moest dus beschouwd en behandeld worden als een kind, dat reeds wedergeboren was.

Men heeft wel geprobeerd deze uitdrukking te verzachten, maar dit is een onwaarachtig gedoe. Volkomen terecht schreef prof. Ridderbos in het Geref. Weekblad van 29 Maart 1949 „houden voor wedergeboren“ is voor mijn besef een duidelijke uitdrukking en het kan niet anders beteekenen dan „houden voor wedergeboren“ (volmaakt verleden tijd).

Van deze leeruitspraak werd voorts verklaard, dat zij een „goddelijke waarheid“ vertolkte en dat daarom in de kerken „niets mag worden geleerd, dat met de betrokken leeruitspraken niet ten volle in overeenstemming is“. De kerkeraden werden daarom ook met klem „opgewekt daarop ernstig toe te zien en aan deze beslissing de hand te houden“. Elke propaganda tegen de aangenomen leer werd streng verboden. En de ambtsdragers, welke toch zoo iets zouden willen doen, werden publiek van „trouwbreuk“ beschuldigd.

PSALM 126

(vertaling N.B.G.)

Toen ons de HEER heeft uitgeleid,
't gevangen Sion heeft bevrijd,
werd onze mond met vreugd vervuld.
O, HEER, die ons verlossen zult —
't was ons een droom, al wat w' ontvingen!
De HEER deed bij ons groote dingen.
Ja, onder heid'nen zei men toen:
Hij wild' hun groote dingen doen.

HEER, wend ons lot dan door uw hand
als beken in het Zuiderland.*
Hij, die het zaad met tranen zaait,
zal juichen, als hij vruchten maait.
Hij gaat al weenend langs de voren
en draagt bedroefd den buidel koren;
voorzeker met gejuich, o HEER,
zijn schooven dragend, komt hij weer.

A. v. B.

* of: HEER, wend ons lot gelijk uw hand
de beken wendt in 't Zuiderland.

Sinds het uitvaardigen van deze leerbeslissingen enz. is heel wat geschied. Er is o.a. een formule gekomen, welke de leeruitspraak van 1942 verving, de z.g. vervangingsformule. Maar deze bracht geen wezenlijke verandering in den stand van zaken. De synode verzekerde immers, toen zij die vervangingsformule vaststelde, „dat de zakelijke inhoud der betreffende uitspraken van 1905 en 1942 als in overeenstemming met Schrift en belijdenis niet prijsgegeven mag worden“.

Toen de synode nu het „houden voor wedergeboren“ op deze wijze als een „goddelijke waarheid“ bindend oplegde, toen zij bovendien ieder, die in zijn leeren daarmee niet volkomen in overeenstemming was, van „trouwbreuk“ beschuldigde, kwamen velen in een ernstige gewetenscrisis. Ze konden niet zien, dat God dit houden van de kinderen voor wedergeborenen in zijn Woord eischte. Het was ook door niemand ooit uit de Schrift aangetoond, dat dat inderdaad eisch des Heeren was. Maar dan bleef hun ook slechts één uitweg over. Deze, dat ze ter plaatse waar dat hoorde, verklaarden, dat ze een menschenwoord nooit als een woord Gods zouden aannemen en dat daarom ook nooit zouden leeren.

Neen, gij weet het even goed als ik, daar zijn ze niet onmiddellijk toe overgegaan. Ze hebben op duizend manieren geprobeerd „ruimte“ te krijgen. Ze hebben een lawine bezwaarschriften en smeekbeden tot de synode gericht. Maar, ge weet het weer even goed als ik, het mocht niet baten. De synode hield in alle mogelijke verklaringen, toelichtingen, omschrijvingen, vervangingen haar standpunt onveranderd vast. Alles wat binnenkwam werd afgewezen. En toen, eindelijk, hebben de „bezwaarden“ de bovengenoemde verklaring afgelegd.

En daarna is het onbegrijpelijke, het ontzettende geschied. Tientallen ambtsdragers zijn uit hun ambt gestooten. En, tot overmaat van ramp, werden deze broeders uit het ambt gejaagd als „scheurmakers“ en „revolutionairen“.

Ieder zou het verschrikkelijk vinden als een rechter een man, die zich aan diefstal had schuldig gemaakt, als een moordenaar veroordeelde. Maar de synodes en andere kerkelijke vergaderingen verrichten deze rechtskrenking zonder bezwaar. Zij vonnisten de mannen, die zeiden: wij kunnen deze leer niet aan-

vaarden als bedrivers van openbare scheurmaken en verachting van de kerkelijke orde en dergelijke.

En tenslotte, in den brief van 24 Augustus 1944, velde de synode het vernietigende vonnis.

Het zich vrijmaken van de leeruitspraak van 1942 noemde zij „revolutionair“, „in wezen scheurmaken“, „kerkontbindend werk“.

En zij bezwoer alle kerken in den naam Gods de „door of namens deze synode geschorste ambtsdragers“ niet „te erkennen en wederom (te) ontvangen als wettige ambtsdragers in Gods kerk“.

Voor Gods aangezicht en ten aanhooren van engelen en duivelen, wereld en kerk zijn wij, geschorsten, gekwalificeerd als revolutionairen en scheurmakers en heeft men ons tot onwettige ambtsdragers van Gods kerk verklaard.

Dit is de werkelijke situatie.

Dit alles staat zwart op wit.

Dit alles werd gezegd en gedaan onder aanroeping van den Naam des Heeren.

Dit alles blijft van kracht tot het even openlijk als het werd uitgesproken ook weer wordt herroepen.

Na deze teekening van de kerkelijke situatie in het algemeen, moge ik nog enkele opmerkingen maken over de Utrechtsche kerkelijke toestanden.

Evenals in heel het land hebben in 1944 en 1945 ook de Utrechtsche bezwaarden alles gedaan wat in hun vermogen lag om de kerkelijke katastrofe te voorkomen. Met droefheid en zorg zagen zij hoe allerlei voorstellen om „ruimte“ te geven of werden afgewezen (het voorstel Amsterdam b.v.), of zoo werden verminkt, dat ze hun doel volkomen misten (het voorstel van de Amersfoortsche predikanten).

Tenslotte stelden zij zelf een formule op met de vraag of wat daarin geleerd werd in overeenstemming was met Schrift en Belijdenis.

Maar aanstond bleek, dat deze weg niet meer kon en mocht betreden worden. Het moderamen van den Kerkeraad verzocht mij een gereed gemaakte toelichting op de gegeven formule niet op de kerkeraadsvergadering voor te lezen, want dan zou het met het voorstel absoluut „mis“ gaan. De behandeling van de zaak op de kerkeraadsvergadering was een verschrikking. Het werd duidelijk, dat men alle formules wilde aanvaarden, mits men daaruit maar niet de conclusie trok, dat door de aanneming daarvan de synodale uitspraak zakelijk werd verworpen. Onmiddellijk na de aanneming van het voorstel, waarbij de consequente „synodalen“ en „bezwaarden“ volkomen terecht tegen stemden, ging de roep door Utrecht: de bezwaarden hebben zich geconformeerd, terwijl n.b. precies het tegenovergestelde was verklaard en tot uitgangspunt van alle voorstellen en stappen was gemaakt.

In die dagen gingen mijn oogen er geheel en voor goed voor open, dat we in de kerk van Christus maar één ding hebben te doen. En wel dit: na alle mogelijke moeite gedaan te hebben om wat niet naar Gods wil is, weg te krijgen, open en duidelijk en ter plaatse waar dat behoort, te verklaren, dat men, neen, zegt tegen alles wat niet naar den wil des Heeren is en ja zegt tegen God en zijn Christus, wat ook de gevolgen mogen zijn!

Drie jaren lang was met alle kracht gestreden om de synode en de kerken tot andere gedachten te brengen. En het eenige resultaat was, dat de leeruitspraak tot goddelijke waarheid was verheven, ieder die er niet naar leerde tot een meenedige werd verklaard en wie de leeruitspraak afwees of uit het kerkverband of uit het ambt was gestooten. Men kon niet meer bezwaard-zijn met een goed geweten!

En toen heb ik, in de overtuiging, dat zoo Gods wil was en ter synode en daarna op de kerkeraadsvergadering verklaard, dat ik de leeruitspraak zooals zij er lag, zooals ze alleen gelezen mocht worden, zooals ze tegen alle aanvallen was gehandhaafd, zooals ze tenslotte ook met heel veel schorsingen was verzegeld, verwierp!

Ik verklaarde toen voor den kerkeraad o.a. dit:

„Ik zie nu duidelijk in, dat al dat geïnterpreteer en al dat verklaren (van een duidelijke leeruitspraak) tenslotte kerkbederf is. Men maakt van een eenvoudige leeruitspraak een stuk gummie, dat men naar alle kanten rekken en trekken kan. Terwijl men de woorden van de formule handhaaft, holt men den inhoud ervan feitelijk uit. De ernst van het spreken der kerk gaat zoo volstrekt verloren.“

Wat mij betreft: ik kwam tot het inzicht dat op dit werk, hoe eerlijk ook bedoeld en hoe oprecht ook opgezet en uitgewerkt, geen zegen kon rusten. De zaak was niet rechtuit, eenvoudig en klaar aangepakt.

Ik heb tenslotte, staande voor Gods aangezicht, niets anders gedaan dan de bekende leeruitspraak rustig overgelezen. Zonder toelichtingen, verklaringen of wat van dien aard ook.

De woorden zijn zoo eenvoudig.

We moeten volgens de Synode der Gereformeerde Kerken het zaad des verbonds, de kinderen der geloovigen, krachtens de belofte Gods houden voor wedergeboren en in Christus geheiligd, totdat bij het op-